

KRIZA IDENTITETA ILI ČOVJEK NA RAZMEĐU IZMEĐU VANJŠTINE I NUTRINE: Šta je virtualno? A šta je mašta?

Fahira FEJZIĆ-ČENGIĆ

UDK 28-41
28-67

SAŽETAK: Naše duhovno spoznavanje i duhovno iskustvo svijeta se vezuje za dvije (2), a viđenje se vezuje za jednu (1) poznatost. Otkrovenje kao duhovno saznavanje je višeg ranga i vezuje se za unutarnja čula (lično ja). Ta su čula u duši, prije svega govornoj duši i mašti. Racionalna pak spoznaja prati osnovna vanjska čula: sluh, vid, opip, miris (društveno ja). Lakše se prevariti u spoznavanju po samo jednoj poznatosti, no po dvije poznatosti.

A najlakše se prevariti u ravni magije, iluzije. Zato što se kod vizuelnog (virtualnog) šoka najlakše remeti kontinuitet srčanog uvida. Srčani (u)vid je dubinski, trajni kontakt stvorenog bića sa Stvoriteljem, kontinualni i u transcendentnim zbiljama koje stvorenje osvještava. Najbolji put za ovu samokontrolu je da se čovjek trudi pratiti samog sebe stalno i da se stalno stidi i odmiče od svega potencijalno lošeg. Bdijenje nad svojim srcem i nad svojim egom, svojim 'ja' dovodi nas do očišćenja, pročišćenja. Sve što se ne može postići racijem, moguće je savladati u direktnom kontaktu s Bogom, molitvom. To je put.

Ključne riječi: racio (um), mašta, virtualni svijet, intrakomunikacija, spoznaja

Po osnovu racionalne pameti i diskurzivnog znanja koja imamo kao umom obdarena bića, mi svojim čulima percipiramo zbilju ili empiriju svijeta.

U današnjem dobu, kao umom i čulima obdarena bića percipiramo i virtualnu dimenziju, koja se nalazi s onu stranu svih ekraničkih medija kojih je danas mnoštvo: od kompjutera, laptopa, televizora, pametnog telefona, Ipod-a, Iphone-a, do kiborga, androida. Virtualno je dakle generalno uzevši, sve ono što iskrsava pred naš um i naša čula nakon što pristupimo i utopimo

se u prostranstva mreže, interneta, dakle, nakon što se umrežimo. Sve to što nam odjednom postaje na dohvat čula postaje 'kao da je stvarno'. Znači, postaje kao da je i drugo zbiljsko, kao da je na neki način moguće ili kao da je na neki neobičan način empirijsko... još jedno drugo naše vanjsko. Ovdje na području mreže, u on line dimenziji se i vidi, i čuje mada se niti vidi niti čuje to što je stvarno po viđenju, po čuvenju, po percipiranju.

Dakle, u virtualnom svijetu mi percipiramo izvanjski aspekt ljudi i događaja, mnoštva poruka i mnoštva

informacija kojima se predajemo. Ali, za razliku od empirije ovdje se na posredovanim mrežnim platformama uistinu ljudi i događaji samo prividno vide, čuju, percipiraju. U suštini svi tamo videći nazivi, imena, sve razmijenjene riječi, govori, sva imena, pojmovi, logosi, sve slike, fotografije, filmovi, reklame ne odnose se na cjelovito biće koji posreduju. Baš zato što ih se posreduje, i što nisu direktni, neposredni, izravni ili da tako kažem 'živi pojmovi', 'živi ljudi', 'žive slike'...i zato nam se podvostručuje naše vanjsko ja, naše tzv. društveno ja. Time i mogućnosti

za udvostručeno vanjsko bitisanje i podvostručeni identitet.¹

U virtualnom prostoru u stanju umreženosti, mi pretpostavljamo da s umreženim i s viđenim likovima, događajima, porukama svakako ide kompletan lik, događaj, poruka. Međutim, to nije tako i u zbilji postojanja. Naime, naš vid, naše oko kao vrlo važan organ percepcije, naše dakle vrlo važno čulo je često 'uhvaćen organ', uskraćeno čulo. Vid nije u stanju spoznati razliku između dvije pojave koje su slične, skoro su identične i to u slučaju kad se pojavi jedna od tih pojava (ličnost, događaj, detalj, podatak, napisano, skenirano...) uz izostanak druge, tj. zbiljske, realne, stvarne pojave istog tog konstruiranog. Međutim, da se te dvije identične ili slične pojave uprizore, prikažu ili pojave istovremeno i skupa, onda bi se odmah uočila razlika među njima, makar po osnovu mjesta pojavljivanja. Naime, postojala bi dva mjesta. Realno bi naime 'puklo pred nama', pred našim čulima odjednom, i mi bi shvatili koliko se zavaravamo dok se na mreži nižu detalji i poruke i dok nam se čini da dok smo u 'virtualnoj realnosti' kao da smo u zbiljskoj realnosti. Ovo je veoma složeno poimanje. I složeno pitanje.

Zašto?

Bog daje stvorenost, nikada ne daje iluziju

Pa prije svega zato što u čovjeku postoji tzv. 'govorna duša', i ta je 'govorna duša' dah svakog bića, a i

takva je da joj je nemoguće upravljati s dva pa do možda desetine hiljada tjelesnih i virtualnih likova i pri tome još da svaki taj lik uistinu bude sličan nekom realnom liku.

Naše spoznavanje i naše iskustvo svijeta se vezuje za dvoje – 2 – a vid se vezuje za jednu – 1 – poznatost. Može se čak reći da je vid na neki način jednodimenzionalan. Dubinsko spoznajno a realno otkrovenje rastavlja, ili raščlanjuje upravo ono što je u dometu ili djelokrugu vida. Naime, svjedočenje o svijetu (društveno ja) vezuje se samo za vanjska čula (vid, sluh, opip, miris...) a otkrovenje je višeg i složenijeg ranga (lično ja) i vezuje se za unutarnja čula. Jer je tako jedino moguće čuvanje zbilje, poruka stvorenim umnim bićima da bi shvatili kauzalitete pojava, uzroke i posljedice fakata i pojava i to je ta dubina shvatanja. Dubina poimanja, dubina spoznaje. Ovo je shvatanje svakako samo za manjinu, za elitu misli i ona prostranstva spoznaje koja razumiju i poimaju suštine. Pozadine. Smislove. Masama je to uzalud došaptavati.² Savremeni čovjek umjesto duhovnog svijeta prihvata virtualni svijet. Znači da svoja vanjska čula podvostručuje. Jednom kao odnos prema empiriji, drugi put odnos prema iluziji. A svoja unutarnja čula zanemaruje tačno toliko vremena koliko je otuđen na mrežnoj iluziji.

Sa sveobuhvatnošću znanja koja su data čovjeku može se takmičiti i porediti samo i jedino ljudski govor, jer je sav ljudski govor određeno imenovanje imena, izgovaranje logosa, jer

govor i nije ništa drugo izuzev imena, a imena su znaci i pokazatelji u sebi zadržanih značenja.

A svo postojanje je izraz darivanja. Ko ovo ne poima, ne može pojmiti ostale višeslojne dimenzije zbilja i nas u zbiljama. Svijet je jedan po supstanci a mnoštven po likovima i formama. Pošto je jedan po supstanci, on se ne mijenja. Sihirbaz, ili mađioničar ima status kao predznak virtualnog svijeta. Mađioničar ima sposobnost u svom umijeću, u vještinama da u očima gledatelja, promatrača stvari predstavlja tako da im u stvari zavarava njihov vid i odvrća ih od toga da vide istinu na bini, ili uopće u pogledu onog s čime mađioničar nastupa. Dakle, svaka magija igra na kartu vida. Slijepi osobe nikad ne posjećuju mađioničarske performanse i oni slijepima ne mogu ništa 'pokazati'. To znači da se vid ili oko, od svih naših čula ponajlakše da zavarati. Da pretočiti iz zbilje u iluziju. Neki od Benu Israila i mušrika, politeista su prema tumačenju Kur'ana skloni ka tome da im se priviđa. U suri En-Nisa, 157 Uzvišeni ih spominje kad oni kažu: – 'Zaista smo mi ubili Mesiha sina Merjemina i On im veli: – Nisu ga ni ubili ni raspeli, nego im se pričini'. (En-Nisa, 157) Ovdje se skriva nagovještaj ili najava začudne i vrlo rasprostranjene iluzije koja će pratiti neprestano ljudsku povijest.

Bog je dao svakoj stvari 'njenu stvorenost' (Taha, 50). Bog ne daje iluziju. Ona je naime, iluzija, 'nestvorenost', a tako što Bogu nije svojstveno!

'Pripazi se zasljepljujućeg iskušenja,

¹ Još se rani George Herbert Mead ustanovio postojanje društvenog ja i ličnog ja, smatrajući da su čovjek i društvo neraskidivo vezani, stalno u uzajamnoj vezi i u procesu komuniciranja. Društvo je doista mreža različitih odnosa koje ljudi uspostavljaju. Činovi mogu biti kratki i jednostavni ali i složeni i dugotrajni. Stoga su oči drugih svojevrsno 'društveno ogledalo' naše ličnosti. U *društveno ja* spada smisleno, odgovorno i svjesno ja, dok u *lično ja* spada ono spontano, impulsivno, kreativno i nepredvidivo ja. Za potrebe ovog teksta u 'društveno ja' spada i ja u virtualnom prostoru, dok

'lično ja' spada u dubinu svijeta mašte.

² Koliko je to rijetka, uistinu rijetka pojava, ilustrirat ću podatkom da se ovi koraci ostvaruju kod vrlo rijetkih dobrih ljudi preko četiri koraka ili četiri simboličke smrti: bijela smrt, zelena smrt, crna smrt i crvena smrt. Široke mase upravo se jako protivle ovim koracima i ovim smrtima. Zašto? Pa zato što je bijela smrt – gladovanje i malo će ljudi danas svjesno pristati na posvećeno gladovanje kako bi olakšali spoznajni put; zatim zelena smrt – nošenje pohabane odjeće i jako je malo ljudi i žena danas koji bi se odrekli pomame

kupovine robe široke potrošnje, stalnih kupovanja, šopingiranja i sl. A i to je put koji nas pojednostavljuje i pripomaže u spoznajnom putu; crna smrt – podnošenje uznemiravanja je također vrlo rijetko svojstvo u današnjici jer je većina spremna stalno raspravljati i dokazivati svoje pravo i nipošto ne opraštati uznemiravanja; crvena smrt – kontriranje nefsu/egu u njegovim prohtjevima je također najmanje prisutna osobina velike većine živih ljudi, svi se redom upravo i povode stalno i uporno za vlastitim željama, i smatraju to najvećim dosegom vlastite osobnosti.

Jer ono ima jedan utjecaj na srce. Koliko je ona puta poremetila srčani kontakt...'

A i sam smisao ovih stihova je iscjeliteljski, umirujući. To je traženje spasa u smiraju. U miru, u protivnome protiv medijskog šoka ili tzv. medijskog spektakla bilo koje vrste. Tok i zaslijepljenost koja se može dogoditi u pretjeranom boravku u virtualnom prostoru dovodi do zlog mišljenja, i do danas toliko prisutne fitne, (spletke). To znači da je opet u igri prevarenog taoca čulo vida i rezultat djelovanja tzv. vizualnog šoka, kojim se na trenutak ili da duže vrijeme remeti kontinuitet srčanog (u)vida. Srčani (u)vid je dubinski, unutarnji (u)vid i trajni i kontinuirani kontakt stvorenog bića sa Stvoriteljem, kontakt kontinualni sa transcendentnim zbiljama božanskim. Čovjek se može (samo)kontrolirati protiv šoka i protiv spektakla i svoje okoline, zbiljske ili virtualne na dva načina: da se trudi pratiti samog sebe i da se stalno stidi svega potencijalno lošeg. A pri tome da je stalno, neprekinuto svjestan da je promatran – 'Zar on ne zna da ga Allah vidi?' (El-Alek, 14). Čovjek se može samokontrolirati kad bdije nad svojim srcem i nad samim sobom, nad svojim egom, nad svojim 'ja', i kad ostvari tu vrstu intrapersonalne komunikacije može lahko uvidjeti utjecaje svoga Gospodara na vlastito biće, na vlastiti ego i na sopstvenu dušu (onaj famozni dah koji je već spominjan bez kojeg na postojimo, jer dok dišemo dotle postojimo na ovaj način). Odgojeni insani, profinjnjeni ljudi imaju čak 375 stupnjeva ili deredža praćenja samih sebe, samopromatranja, intrapersonalne samokomunikacije, dok oni najviših rangova čak imaju 774 deredže samopromatranja. Samokontrole i samoprijedora. Kako su uzvišene i nesvakidašnje ove relacije, ove postavke i ova stajališta. Kako je samo korisno pojmiti ih i primijeniti u svojoj svakodnevici samoodgoja svakoj individui na svijetu.

Prava čista, ovako perfektno pozicionirana komunikacija je poslanstvo.

To je emanet, zalog, zaklada, ili, to je ona sfera znanja koja se u mašti vidi i prepoznaje i simbolički postavlja kao mlijeko.

Poslanstvo kao savršena i završena komunikacija- idealan spoj unutarnjeg i vanjskog

Prava poruka je posredovanje od pošiljaoca do primaoca. To je najperfektnija forma komunikacije dopuštena i omogućena ljudskom biću uopće – poslanstvo. Bez greške, bez ikakvog ličnog utjecaja, bez ikakvog 'šuma u komunikaciji' posredno donošenje poslanica, poruka ili logosa od samoga Stvoritelja svih svjetova. Ovaj posao su obavili i skončali poslanici brojni, preko 124 hiljade ih je bilo u historiji ljudskoga roda. Pošto je svaku stvar Bog stvorio, i poklonio nam je na korištenje do određenoga roka, otuda ta svaka stvar ima božanstveni znak na sebi, pri sebi i u sebi. Taj simbolički ili zbiljski kod upućuje na Stvoritelja, upravo upućuje na Njegovu jednost, jednoću, jedinstvenost. To je jednost, jedinstvenost i jedinstvo svega što je poznato. A to dalje znači da su spoznavaoci Boga Jedinoga dakle svi monoteisti ujedno i normalni ljudi, u smislu u kojemu im je ova postulacija očita. Ostali, se na ovaj ili onaj način već nalaze u stanju dvojne ličnosti, ili polifone ličnosti. Udvojene ličnosti. U kom smislu? Pa u onom smislu u kojemu čovjekom kao savršenim mikrokosmosom, njegovim osobnim nebesima i zemljom vladaju dvije ili više ličnosti, dva ili više sistema, i on je na neki način anormalan, paranormalan, parcijalno normalan, udvojen, podvojen, raščlanjen. Možda se njegova teža faza može označiti čak šizofrenijom, ali je prisutna i u znatno manjim oblicima, formama, obilježjima. Uzvišeni Znalac svih stvari kaže: 'Zar je Ibrahimova vjera nepoželjna ikom drugom osim onom ko je nenormalan?' (El-Bekare, 130). Robovanje paralelnom a nestvorenom svijetu, danas sve više virtualnoj percepciji i virtualnom postojanju i virtualnoj dimenziji svijeta naspram zbiljske, realne i konkretne stvorene

pripada početku nestajanja ove stvorene, božanstvene i zbiljske civilizacije i kulture na način na koji je ljudski rod svjedoči nekoliko milenija.

S druge strane, naša ljudska mašta, kao nešto vrlo različito od virtualije je upravo iz nas i od nas kao konkretnih zbiljskih stvorenja, kao nastavak vlastitog logosa, toposa i onakva je čime je mi iz sebe, od sebe preko sebe hranimo. Dobra je ili loša je. Ako je hranimo dobrim dobra je, a ako je hranimo lošim loša je. Zla je. Ima i onih koji odbijaju prihvatiti maštu. Takvi sa stajališta ove analize nemaju istinsku spoznaju. Nemaju suptilnu autonomiju vlastitosti. I ne razumiju božansko stvaranje kao posvemašnji i savršeni originalni čin. Svako onaj ko ne zna za maštu nema istinske spoznaje. To što vidimo oko sebe je poput sna. I ovdje nastaje moguća zamka za razumjeti maštu, konkretnu zbilju i virtualiju. No, one su različite i pokušat ćemo ih dokučiti. U čemu su različite?

Čovjek koji je jednom stvoren kao zametak u praiskonu, jednog dana dolazi na svijet kao konkretno i predviđeno biće materijalne i duhovne prirode. Potom obavivši svoju ulogu u tom obliku prelazi u stanje smrti i postsmrti koje je drugačije od ovog svima poznatog i materijalno-konkretnog te prelazi nanovo u nematerijalno, duhovno ili berzehsko (međusvjetsko) stanje da bi u određenom Vremenu stajanja (koje po nekim autorima traje i preko 50 hiljada godina) oživjeli svoj egzistencijalni korpus i konačno zadobili ono mjesto, status ili stanje kakvo su svojim prethodnim načinom života zaslužili. Ako su stvoreni a priori u drugom vječnom životu bit će proživljeni a posteriori. Tako će im biti kako su zaslužili. Savršena kosmička-božanska vaga neće moći nimalo pogriješiti!

Dakle, ovaj uobičajeni vjerski narativ razumijevamo u kontekstu naše teme koju razrađujemo u ovom tekstu, kao spoznaju da čovjek mora stalno seliti iz stanja u stanje. Iz materijalnog života u berzeh, međusvijet, potom u vrijeme stajanja i polaganja

računa (sравnjavanja samobitnosti) i konačno u vječni svijet, Svaka stvar je propadiva, tj. uništiva se. Sem Lica Božijeg.³ Tako da ni jedno stanje u svijetu uopće nema trajnosti, o kojoj ne bi bilo sumnje, ili propadivosti koja bi bila nemoguća. Bilo da govorimo o stvorenjima, bilo o pojavama, bilo o stanjima, sve dolazi i prolazi. Svako imalo mudar primjećuje ove prirodne zakonitosti svakoga dana.

Sve prolazi.

Sve nanovo dolazi.

Stoga nam je kao bićima koja bi htjela uhvatiti smisao važno slušanje. Više nego gledanje. Osluškiivanje više nego promatranje. S tim što ovo ne treba površno prihvatiti pa pomisliti da je gledanje nevažno, riječ je o gradaciji učinaka, a nikako ne o jednokratnoj isključivosti. Kur'an, sačuvani Božji govor kaže: 'Allah sve čuje i vidi' (En-Nur, 21). Prije je spomenut sluh pa onda vid. I tako na više mjesta u ovom 'čistom govoru'. To stoga i inače smo kao stvorenja prvo morali čuti Boga, jer nam je prvo za što smo se vezali od Njegove strane bio Njegov govor, a s naše strane bijaše naše slušanje, te je iz tog međudnosa proizašlo Postojanje. Postojanje svijeta dakle nije moguće bez slušanja. I nije moguće bez Allahova govora, jer taj govor sadrži prvotni dah života. I sreća i nesreća dolaze putem govora. I putem slušanja. Svi su savršeni komunikatori, prenosioci poruka od Boga, svi poslanici, vjerovjesnici, nebijji, resuli, proroci, profete, svi su došli sa govorom. Tu je sadržana sva mudrost koja nam na Zemlji treba – govor i slušanje. Pokrenuti smo govorom i pomoću slušanja. Ta dva odnosa su osnovna.

Šta je to u odnosu na virtualni svijet, na mrežu, na internet? Idemo redom.

Koncept mreže je pored sveg ostalog, i koncept nadzora. Ova funkcija mreže je opisana i propitana u nemalom broju knjiga i istraživanja, Beck kao pobornik mreže 'umreženo društvo' naziva 'rizičnim društvom', a Katunarić izravno govori o 'društvu nadzora'. Ideja da je jedan kompjuter ili jedan telefon ili jedan android, ili jedan Ipod jedna biološka ćelija, ili još detaljnije razrađeno kazano da je jedan čovjek pod stalnim ili povremenim nadzorom znači pored ostalog i to, da je konačna ideja neke tzv. patokracije (vlasnici i čuvari mrežnih kapija) je da za svakog stanovnika zemlje osiguraju jedan kontrolni ekran. I to, s njihove tačke gledišta, ne prije svega zarad komunikacije i radosti te komunikacijske ispunjenosti, već upravo zarad praćenja, ili zarad nadziranja baš svake osobe. U tom slučaju, koji je poželjna tačka u razvoju mreže uhvaćenosti svih ljudi na svijetu, smatra patokracija, oni kao vrhovna vlast bili sigurno da za svakoga na zemnoj kugli tačno znaju šta radi, šta ne radi, šta misli a šta ne misli, kakve stavove posjeduje a kakve ne, te bi time ona sebi osigurala sigurnu i apsolutnu moć o kojoj govori Baudrillard u 'Inteligenciji zla' kao potencijalnu nadmoć (i) božanskoj moći. Koju želi kao i zbilju, nadvladati, savladati, pobijediti. Time bi se njihov virtualni ne-božanski smisao ostvarenja moći pokazao kao djelatan, i umjesto zbiljskog svijeta ostvario bi se njegov zamjenski svijet. Tako bi se paralelni svijet, pozicioniran na dobroj volji i pristanku svih ljudi koji su umreženi ostvario kao nadmoćni svijet, virtualni pobjedonosni svijet koji nadzire svakog pojedinca, a sam čin nadzora ostvaruje se dobrovoljnim pristankom nas samih, dobrovoljno umreženih ljubitelja ove vrste komunikacije.

ogoljena, svedena dakle u stanje potpune praznien a potom je kodirana kao ćelija srčanog mišićnog tkiva, to malo prabiće počelo je pulsirati, oponašajući rad srca. To uzbuđenje ravno je samo epileptičnom stanju, kad je čovjek potpuno van sebe'...Prema časopisu 'Stav', od 3. Novembra 2016. Godine, strana 63. Naslov intervju: 'Bosanske odive – zovem se Dženeta'.

Sve religije, barem objavljene monoteističke religije, a islam posebno, poznaju ideju nevidljivog svijeta, amaterijalnog svijeta i svijeta koji po vjerskim načelima nadzire i prati odvijanje događaja u konkretnom, materijalnom svijetu koji znamo kao svijet zbilja. Ideja anđela, meleka koji nas nadziru nije nepoznata. Ova nevidljiva duhovna bića prate svaku osobu, pišu njegova dobra djela, pa s tom 'ispisanom knjigom' ljudi dolaze nakon smrti na 'polje obračuna'. Obračun se ne izvodi napamet i naprazno, već upravo na osnovu zapisa. Stoga je u literaturi poznata ideja dobre ili loše knjige, 'knjige zdesna' ili 'knjige slijeva' koje nam se pripremaju sve dok živimo ovaj uobičajeni zemni život. Uzvišeni Bog, Stvoritelj i Održavatelj svekolikosti dakle daje važnu zadaću svojim vlastitim pisarima, zapisivačima, svojoj božanskoj mreži koja nas snima, skenira, bilježi, opisuje, zapisuje...Sve o nama, svaki detalj, šta činimo, šta mislimo, šta govorimo, šta tajimo, te najvažnije zabilješke o nama su zagarantirane kao najvažnija osobna knjiga svakog bića, svakog čovjeka. Božji zapisničari će Bogu Velikome dostaviti sve što postoji, i koliko trun gorušice, kako to veli Kur'an. Tako da je uloga meleka (anđela) ogromna. Oni su osobiti pa se mogu spuštati i dizati kroz različite sfere i kosmičke prostore, kroz zrak i kroz vakuum, kroz toplotu i kroz hladnoću, kroz zemljin omotač i kroz svjetlosne zvjezdane staze. Kroz svjetlo i kroz tamu. Kroz dan i kroz noć. Četiri su najpoznatija kao simbolička slika bezbroj njih: Džebrail, Azrail, Mikail, Israfil.

Stvarni nevidljivi nadzor – Božji nadzor

Džibrilova je obaveza bila ponajbližnja prijenosu komunikacijskih poruka, on naime dostavlja direktnu Božju riječ, tzv. Objavu, svih 114 svetih knjiga ili ispisanih stranica na listove, kamene ploče, papirus, od Prvog Uma, od Prvog Govornika posebnim komunikatorima, poslanicima, koji su kao izvrsni – Božjom nakanom

³ Matična ćelija, to čudi prirode koja je nedavno otkrivena, kuca, breca, pulsira, kao srce. Ona u stvari 'zikir čini', Prvom koji je stvorio, jer je ona od Njega. To je potvrdila jedna nedavno odbranjena doktorska disertacija Dženete Vižlin Hodžić. Vidjevši izdvojenu matičnu ćeliju, to sićušno zrno života kazala je: 'Kad sam prvi put ugledala matičnu ćeliju, koja je prethodno potpuno

izabrani izvršnici i kao Božji lideri obznanjivali poredak i logose svijeta, te koje su i kakve granice u djelovanju čovjeka – šta je dobro a šta loše za njih same. Azrail ima neobičnu obavezu oduzimanja života, duše i prestanak čina disanja kod svake jedinice sa njegovim posljednjim izdahom, nakon čega fizičko i materijalno tijelo-oklop gubi ikakvu važnost za osobu. U jednom trenu za svaku osobu na svijetu postoji šansa da će posljednji put izdahnuti svoj zrak iz pluća i tijela, ali to se dogodi samo smrtnima, tog trena umirućima. Taj istovjetni čin obavlja Azrail i osoba kažemo umire. Jasno je da je tu cijeli spektar meleka pomagača i izvršitelja tih naredbi od Boga zadatim. Mikail brine o svim prirodnim pojavama, klimatskim promjenama, kretanju vode kroz prirodu, vjetrovima, brine o kiši, snjegovima, mrazu, vrućinama, o smjeni dana i noći, o smjeni godišnjih doba...o maglama...I njegove vojske čine to po apsolutnim propisima, signalizaciji koju za njih upravlja sami Veliki Kreator svijeta. Dva manje poznata meleka imaju zadatak također izrazite komunikacijske vrijednosti – Munkir i Nekir u grobu, u mezaru, nakon fizičke smrti i oslobađanja duše od materijalnog oklopa tijela u ljudskom kaburu ili u smrtnom mjestu ispituju u prvom naletu osobu o tome što je i kako proživjela svoj život. (Čak i spaljene, kremirane, jer ispituju dušu koja se ne može spaliti). Oni su neka vrsta minimalne statistike o svakom od ljudi, a pravo propitivanje slijedi mnogo godina nakon toga, nakon što ovako uređeni svijet propadne i u Danu Stajanja svi ikad stvoreni budu odgovarali za svoje postupke kako bi bili raspoređeni u dva vječna odredišta – Džennet i Džehennem (raj i pakao; vječno svjetlo ili vječnu vatru). Meleci dakle, to naučava svaki sveti tekst sa ovom tematikom vrlo su važni za opstojanje svijeta kao takvog. Bezmalobitno su neizostavni poredak bez kojeg ne bi bilo moguće postojanje koje mi vrlo često uzimamo olahko, površno, novo-za-gotovo i posve neuključeni u svu dubinu i mudrost te vrlo veliku kompleksnost postojanja.

Meleci (anđeli) su stvoreni od svjetlosti kako bi bili lahki, djelatni, moćni, izdržljivi, univerzalni, univerzalniji, jednostavni za komunikaciju, putovanje i prenos poruka i djelatnosti ali su ogromne snage. Upravo kao bića od nura ili svjetlosti, posebne božanski emanirane svjetlosti. Ideja mreže bi mogla biti paralela ili kopija meleka ili njima sličnih moćnih koji su kod Boga i ogromne snage i ogromnih uloga kojima se čuva i upravlja postojanje i opstojanje svijeta. Ljudski osmišljena i napravljena mreža je u stvari sa wirelessom i sa digitalnim formama prijenosa bez žiče, bez kontakata i ičeg materijalnog, dakle prijenosa bez ičega što se vidi da je potpomaže, mreža uhvaćenog govora, uhvaćenih prenosnika, neka vrsta ljudske ideje nadzora, kontrole ili znalaca naših života.

S tim što su razlike ogromne. Bog Uzvišeni Svemoćni preko meleka sakuplja sve o nama s namjerom da nam po prestanku ovog svijeta i života pravedno presudi za cjeloživotni trud, za moralna postignuća i napore koji svi činimo kako bi nas nastanio u džennet (raj) bivajući zadovoljan s nama ili obrnuto. Sve opet preko ličnih zasluga.

Preko mreže, ljudski nadzor patokracija želi da nas nadzire, ali ne da bi nas nečim nagradila, prije će biti da želi da nas upotrijebi i kontrolira, bivajući sama nevidljiva i nepoznata a udaljena i nekako strana. Ovdje na ovoj tački patokracija, čini se, želi sama sebi tehničkim putem priskrbiti svojstva Boga, Kreatora, Stvoritelja i Presuditelja u ime svoje tehnološke moći i s pomoću mreže koju najprije plasira kao sredstvo prijenosa informacija, edukacije ili zabavljanja, a tek kasnije u višoj razvojnoj fazi i kao sredstvo rasprostranjene i često isključive moći i nadzora. U ovoj razvijenoj fazi upotrebe mreže kao horizontalnog kontrolora korisnika, konzumenata, nevidljivim putem, događa se potencijalno priskrbljivanje božanskih svojstava užem krugu toj tzv. patokraciji, ali u ime svoje moći, povlaštenosti, i to upravo pomoću nazivnog zabavne horizontalne (svakome

dostupne) mreže koja je započela kao jednostavna i primamljiva platforma za informaciju, potom edukaciju, potom zabavu, te konačno za kontrolu.

Kad je u pitanju stvarna božanska kontrola tu su još dva specijalna meleka, dva trajnopišuća skenera-kalema, Kiramen Katibin koji u svakom trenu, u svakom momentu i na svakome mogućem mjestu u životu Postojanja prate čovjeka (ljude), te su oni *perse* permanentni pratioci i svjedoci i zabilježivši ih čuvaju sva ljudska djela, misli, radnje, riječi, tragove, otiske, ponašanja, stavove, sudove, ideje, iskaze. Kur'an kao Božji apsolutni govor o tome precizno kazuje i traži od vjernika da u to vjeruju. S desne strane locirani pisari bilježe dobra djela, a s lijeve strane locirani pisari bilježe loša djela. Njihove će zabilješke, skenirani dokumenti, serveri, nazovimo ih kako god, bit će izloženi, predstavljeni ili u Sidždzdinu ili u Ilijunu. Jedno je zbirka dobrih a drugo zbirka loših ljudskih djela i tragova. To pak znači da u božanskom konceptu trajanja i materijalno-dunjalučkog koncepta života svako ima svoju 'knjigu života' koju mu pišu meleci-pratitelji, meleci-kalemi, meleci-pisari i njihove zabilješke-knjige svakoga od nas će čekati na Sudnjem danu. I svaka će generacija ljudi, svako ponaosob čitati, gledati, shvatiti svoje vlastite 'knjige života'. Pa će tako generacije i svi ljudi bez razlike odgovarati za mir, rat, poredak, za sistem, anarhiju ili stilove života koje su svojevoljno prakticirali u svome materijalnom dijelu života koji korespondira sa dunjalučkim, dakle ovosvjetskim načinom života.

Nesumnjivo je da svaka osoba i svaka zajednica od prvog čovjeka Adema a.s. i prve žene Havve r.a. (Adama i Eve) pa do posljednje zajednice i posljednjeg čovjeka i posljednje žene bit će jako puno svjedočenja i svjedoka, pisara i zapisanoga, bilježnika i zabilježenoga, registratora i registriranoga o sebi i svojim činovima, djelima. Ništa od naših života ne propada. Meleci ili ovi navedeni pisari, bilježnici su važan dio, ako ne i najvažniji dio transcendentnog

svijeta i potpuno su pod Božjom kontrolom. Taj aspekt života, taj tzv. gajb ili nevidljivi, transcendentni svijet je čista sfera Emrullaha (Božje izravne volje), a stvoreni svijet je polje Halkullaha (Božjih stvorenja) dostupnog čulima, promatranju, percepciji, osluškivanju... Većina razumije Halkullah, ali rijetka manjina poima Emrullah. Postoji bezbroj meleka. Brinu o svim aspektima Halkullaha i Emrullaha. Tako primjerice brinu o Aršu, o Džennetu, Džehennemu, o smjeni dana i noći, o harmoniji Svemira, o drugim melecima, o Zemlji, o prirodi...o snažnoj gravitaciji, o nebesima koja nepoduprta harmonično stoje i kruže neprekidno...Nema ni pedlja Svemira ili Kosmosa a da na njemu nema meleka. Ona, svemirska prostranstva plivajući u bezbroju meleka čuvara sva bruje jer su u njemu prolivena glasovja kojima bezbrojni meleci slave i veličaju Stvoritelja, Kreatora, Velikoga Allaha Dž.š. Slave Njegovu svemoć. Zato islam zagovara jedinstvo – jedinstvo i sklad Svemira, harmoniju prirode, svijeta života i čovjeka te svih stvorenja zajedno s njim. Jer svima njima upravlja samo Jedan Jedin – dostojan svake hvale i svake moći. I samo ako su svi baš svi u harmoniji svijet je miran i spokojan.

Patokracija je pak slijepa imitacija koja stvarnu nemoć, prolaznost i smrtnost kompenzira kopiranjem božanskog stvaranja, kopiranjem Boga i Njegove svemoći. Zato stvara iluziju, i to strahom i kontrolom, često lažima i nedozvoljenim sredstvima – opijatima, magijom, prijetnjama, ucjenama, mučenjima.

Iluzije i antibožanska kontrola kao demijurg savremenosti

Faustovska kultura (moderna) naspram klasičnih kultura negira simbol i harmoniju svemira i ne vjeruje u Boga, ne poštuje svemir, nego gospodari prirodom, ili joj se to tako pričinjava. Sebe obogotvoruje, a prirodu umrtvljuje i objektivizira. Faustovski čovjek, čovjek našeg doba ne shvata da je narod Semud uništen jer je ugrozio hak kamile. Ugrozio je

prirodno pravo kamile. Učinio je to iz oholosti i bez razloga. Ne shvata da će taj Jedan i sve ostale faustovce uništiti jer i sami bespovratno toliko toga u skladnoj harmoniji prirode uništavamo. Ekologije nema bez vjere u Boga. Bez vjere u meleke i odgovornost pred Božjim bezbrojnim stvorenjima.

Želi li patokracija postati besmrtna? Tehnički i bukvalno? Da nije dobila pogrešna (lažna) došaptavanja? Sve strategije patokracije za stvaranje paralelnog svijeta je navraćaju da se pređene i dalje treba prelaziti granice. Granice prirodnog života. Božanskog života i ustroja svjetova?

Lažna obećanja kao u Raju – vječni život, drvo vječnog života, neprolazna vlast? Vlast i njen sjaj toliko truje modernu patokraciju kao nekoć Iblisa, moćnog vatrenog Džina u Raju. U Džennetu. Zato se pored drugih alatki koristi mreža, ona omađijava, vara, ubrizgava opčine, obmanjuje... Mreža će u svom razvoju, u petoj generaciji, kako je vidi francuski filozof i sociolog Baudrillard kad će to postati integrirana konstrukcija kao zamjena za stvoreni zbiljski svijet. Toga će 'fanovi mreže' postati svjesni kad otprilike bude prekasno, a odmjereni, staromodni će biti u manjini i svjedoci koji su izbjegli virtualnu propast. Stanovnici mreže će poricati identitet, dignitet, autoritet, dostojanstvo, čast, ponos, vjerodostojnost, poštovanje i potomstvo. Stoga što ovisni stanovnici mreže nisu originalni, nisu autentični, nešto im uvijek fali pa to nadoknađuju mrežnim mogućnostima, nisu izvorni, nisu lični, češće nisu osobni. Oni su kopiranje, slijeđenje, epigonstvo, Oni su u radikalnoj fazi lutka, maska, simulakrum, virtualija, frivolnost, pozeri, maškare. Mreža je ljudski produkt, nešto tehnički stvoreno, ljudski proizvod. Kad ljudi počnu više vjerovati i diviti se ljudskim produktima nego Stvoriteljevim stvorenjima, e to zaista postaje nesvjesni đavolji utjecaj. Mreža je vrsta servisa za fatamorganu. Sve stvari uljepšava, nudi se kao lažni pomagač, kao lažni zaštitnik.

Kao što direktna komunikacija, usmena i otvorena pomaže očuvanju

pamćenja, očuvanju sjećanja i koncentraciji, premrežavanju nevidljivih zraka aure od lica do lica (face to face) tako pretjerana zagledanost u ekran – on line – vodi čovjeka ka plitkoći, ka zaboravu, nesjećanju, nepamćenju i studeni plastičnog ekrana pomoću kojega se komunicira. Net nudi polje zabrana kao primamljivu tipku koja mu naizgled povećava moći, sreću, zabavu, a tu je upravo polje granica. Polje zabrana – da će uz pomoć virtualije postati snažni kao meleci, anđeli, da će postati besmrtni, da će okusiti to famozno drvo vječnosti i imati vlast koja ne prolazi. Sve ili većinu zabranjenog on lijepim prikazuje, a istinski lijepo poružnjava. Tako je čovjek na kušnji upravo kao razumno biće, kao biće koje ima racionalnu misao. Bog je u njemu, umnom čovjeku stvorio zadivljujuću snagu – plemenitu ljudsku misao, ali je onda tu snagu učinio slugom drugoj snazi, znanju i umu. Um je tako promatrano gospodin, prvak, ali je prisiljen biti oslonjen na misao, te tako um od misli uzima ono što mu ona daje. A same misli su također nešto stvoreno, kako rekosmo. To dalje znači da um kao stvoren i sam zavisi od nečeg stvorenog. Nije naime nikad neovisan, autonoman i stoga je vrlo pogrešiv.

Stoga je mašta jača od uma i misli. Snagu mašte je sam Bog učinio mjestom osjetilne snage. Mašta ima snagu koju nema um, ima snagu uobličavanja i kreacije. Mašta je mnogo više samostalna i neovisna. Mašta je i složenija. Za razliku od mašte um je naivan. Um je jednostavan. Takvim je stvoren.⁴ A misaona snaga uobličuje i rastavlja istinu od neistine, a one su prije u moći mašte. Stoga je um njegov Stvoritelj, Allah džellešanuhu zadužio da se da ne bi pogriješio vazda Njemu Allahu obraća za provjeru svojih racionalnih zaključaka. Jer nepogrešivi zaključci moraju se spustiti, biti darovani od samog Gospodara razuma i Gospodara mašte. Um je tu zadaću upravo suprotno shvatio. Razmišljanje

⁴ 'Razum je najsiromašnije Allahovo stvorenje', veli Ibni Arebi, Mekkanska otkrovenja, IV tom, strana 320,

koje Bog u svojoj Knjizi, Kur'anu često spominje i predlaže baš i služi za to ne bi li to sam um uvidio – da za spoznaju prave istine nema drugog puta osim direktnim Allahovim poučavanjem, podučavanjem. Treba stalno imati na umu da sve ove teške spoznaje koje se ne mogu postići samo umom i misaonim putem, da

ih je moguće savladati direktnim odnosom sa Bogom.⁵ U polju mašte, čiste emocije, skrušenosti, molitve i posvećenosti. 'Duša se može očistiti samo s njenim Gospodarom'.⁶

Mreža nije ništa maštovito, upravo je racionalna, algoritamska i posve loveća iluzija. Otuda je veoma važno shvatiti kako su posve različite virtualija i mašta,

a ima mnogo onih koji ih počesto brkaju. Takvima treba došapnuti kako imaju dug put povratka nutarnjem ja, on ide preko prebolijevanja ekrana pa potom preko prebolijevanja materijalnosti do kuće bitka ili maštovitim ulaskom u nutrinu koja se neprestano glanca. Tad svako raspoloženje dolazi od vjere u očišćenom srcu.⁷

⁵ Jadan li je običan vid pored nutarnjeg vida.

Dobro se čuvaj misli (mišljenja) ako tražiš.

Mjesto istinskog doživljaja su zapravo srca (duše). – Iz Mekkanskih otkrovenja tom IV, strana 313.

⁶ Ibni Arebi, Mekkanska otkrovenja, IV

tom, strana 351, Izdavač Ibni Sina, Sarajevo, 2011.

⁷ 'Priznanje greške, priznanje grijeha je početak, osnova da kao ljudi izademo iz prekršaja. Danas je stanje ljudske zajednice takvo nda je cijelo čovječanstvo u stanju beskrajnog prekršaja. Naša je svakodnevnica prepuna naših prekršaja,

hotimice ili nehotično...Pa kad se god umišliš, uzoholiš i uzvisiš, daj neka te pospu zemljom po glavi da se sjetiš kako si i sam od zemlje i u zemlju ćeš na počinak.', Fahira Fejzić Čengić, 'Nelagode s medijima', Izdavač 'Dobra knjiga', Sarajevo, 2016. Godina, strana 237. I 238.

Literatura

Ibni Arebi, Muhjuddin, *Mekkanska otkrovenja IV tom*, Izdavač Ibni Sina, Sarajevo, 2011.

Bogdanić, Aleksandar, *Razmatranje novinarskog diskursa i teorije medija*, Banja LUka, 2016.

Fejzić Čengić, Fahira, *Nelagode s medijima*, 'Dobra knjiga', Sarajevo, 2016.

الموجز

أزمة الهوية أو الإنسان بين الظاهر والباطن
ما الفرق بين الافتراضي والخيالي؟

فخيرة فيزيتش – تشينغيتش

يرتبط فهمنا الروحي وخبرتنا الروحية للعالم بمعرفتين اثنتين، بينما ترتبط رؤيتنا بمعرفة واحدة. فالفتوحات باعتبارها إدراك روحي تمثل مرتبة مرتفعة وترتبط بالحواس الباطنة (الأنا الشخصية). وأول ما تكون تلك الحواس في النفس، وخاصة في النفس والخيال الناطقين. أما المعرفة العقلية فتتبع الحواس الخارجية الأساسية: السمع والبصر واللمس والشم (الأنا الاجتماعية). إن الانخداع في الفهم بمعرفة واحدة أسهل من الانخداع بمعرفتين اثنتين. ويكون الانخداع الأسهل على مستوى السحر والوهم، لأن اضطراب استمرارية الاطلاع القلبي يكون أسهل ما يكون عند الصدمة البصرية (الافتراضية)، فالاطلاع القلبي (البصيرة) يمثل تواصل المخلوق الباطن مع خالقه، وهو مستمر حتى في الحقائق السامية التي يعيها المخلوق. والطريق الأمثل لهذا التحكم بالذات هو أن يجتهد الإنسان في المتابعة الدائمة لنفسه وأن يستحي من كل المنكرات ويتبع عنها على الدوام. إن سهرنا على قلوبنا وذواتنا «الأنا» يوصلنا إلى التطهر والصفاء. وكل ما لا يمكن تحقيقه بالعقل، يمكن التحكم به بالتواصل المباشر بالله سبحانه وتعالى عبر الصلاة والدعاء، فذلك هو الطريق.

الكلمات الرئيسية: العقل، الخيال، العالم الافتراضي، التواصل الداخلي، المعرفة.

Summary

IDENTITY CRISIS OR MAN DIVIDED BETWEEN THE INNER AND THE OUTER REALITY: WHAT IS VIRTUAL REALITY? AND WHAT IS IMAGINATION?

Fahira Fejzić-Čengić

Our spiritual cognition and spiritual experience relies upon two (2) kinds of awareness, whereas vision relies upon one (1) awareness. Revelation (disclosure) as a spiritual cognition is of a higher degree and is related to man's inner senses (one's own I). These senses reside within the soul, primarily within the articulate and imaginative soul. Rational cognition, on the other hand relies upon outer, basic senses: hearing, sight, touch and smell (social I). It is easier to be deceived in cognition that relies upon one solitary awareness.

And even easier it is to be deceived within the realm of magic, illusion. That is because the visual (virtual) shock most evidently disturbs the continuity of the knowledge by the heart. Vision or cognition by heart is inner, permanent contact of a creature with its Creator, it is continual and within the realm of transcendent reality that brings awareness to the creature. The best path for this self-control is to keep away from anything that may, potentially be bad. Keeping one's heart alive, controlling one's ego, one's own I brings to a state of purification. All that cannot be achieved by reason is possible to overcome in a direct contact with God, through prayers. That is the path.

Key words: *racio* (intellect), imagination, virtual world, intra-communication, cognition